

Kimin Cumhuriyeti?

Dayanışma Meclisi'nin Cumhuriyet için hazırlanan 10 ayrı konudaki rapor/deklarasyonu ile hepsini kesen nihai Cumhuriyet deklarasyonunun ortak başlığı "Sermayenin Cumhuriyetinden Emeğin Cumhuriyetine" idi. "Sermayenin Cumhuriyeti" nitelemesi, Sol Gazete okurlarının çok büyük bölümü açısından son derece açık bir anlama sahip olabilir. Ancak daha geniş kamuoyuna, özellikle de genel anlamda Cumhuriyetçi kesimlere seslenmek isteyince bazı açıklamalar gerekli olabilir.

Kendimizi daha iyi anlatma zorunluluğunun önemli bir nedeni, bu konudaki kafa karışıklığıdır. Kafa karışıklıkları özünde neden kaynaklanır? Başta büyük burjuvazi olmak üzere sermayenin belirli kesimlerinin laik ve cumhuriyetçi bir kimliği temsil ediyor gibi görünmesinden kaynaklanır. Aslında özel yaşamlarında (iş ve aile, grup-içi ve dış dünya temasları) laik bir kimliği içselleştirmiş durumdadırlar da. Kendi yaşam biçimlerine dokunulmasını da istemezler. Ancak iş, dinci/anti-laik bir iktidara karşı laiklik mücadelesi vermeye gelince, ortada hiçbirini bulamazsınız; dolaylı olarak bile.

Bunun esaslı bir nedeni de şudur: Özellikle emekçi kesimde laikliğin kök salması, sömürü ilişkilerinin bu biçimiyle sürdürülmesini zora sokar. Büyük bir emekçi kesimin asgari ücret koşullarına zorlanması, kayıtdışı istihdamda asgari ücretin bile hayal olması, kadın ve çocuk emeğinin daha acımasızca sömürülmesi, toplu sözleşme düzeninin sıklıkla askıya alınması, grevlerin sistematik olarak yasaklanması olanakları, emekçi sınıfların laiklik mücadelesine inandıkları bir toplum örneğinde çok daha sınırlı olacaktır. Emekçilerin inanç sistemleri, özellikle İslam dini ve tarikatlar üzerinden kanaatkârlığa (azla veya elindekiyle yetinmeye) ve tevekküle (Allah'ın çizdiği kadere boyun eğmeye) yatkın kılınmaları, iş-güç sahibi oldukları için Tanrıya ve patrona şükran ve minnet duymalarının sağlanması, sömürü ilişkilerinin sürgit devamı açısından elzem görülür. Türkiye'de 1970'lerde olduğu gibi işçi sınıfı hak arama mücadelesini başa yazdıysa, bunun mutlaka durdurulması gerekir. 12 Eylül 1980 darbesi tam da bunu yapacaktır.

Emekçi sınıfların işyerleri ve işverenleri ile bağımlılık ilişkileri içine girmelerinin -dinsel yakınlıklar da hep fonda durmak üzere- üç manivelası daha vardır: Hemşehrilik bağlarının, etnik yakınlıkların ve ortak milliyetçilik duygularının istismarı. Bunlar, bazen mesai arkadaşından daha fazla patronla özdeşleşme üzerinden çalışır. "Ulusal bir dava" peşinde olduğunu düşünen bölgesel hareketlerin işçi kesimlerinin, aynı etnik kökenden patronlarına karşı hak arama mücadelesine girmeleri ihanet bile sayılabilir. Bu davanın siyasi partileri de çalışanlar üzerinde benzer görünür/görünmez baskılar kurarlar. (Eğer ülke çapında kolları olan bir devlet

işletmesi söz konusuysa, o zaman işçi sınıfının bölgeler arası dayanışmasının önü daha açık olacaktır!).

Öte yandan sermaye sınıfının önemli bir bölümünün cumhuriyetçi olmasında da yadırganacak bir şey yoktur. Çünkü, birincisi, cumhuriyet onların cumhuriyetidir. Laik olmuş İslamcı olmuş farketmez; yeter ki kapitalist girişimin, mülkiyet ve sömürü ilişkilerinin hiçbir engelle karşılaşmadan sürmesi sağlansın. Sermayenin çıkarlarına hâlel gelmedikçe Cumhuriyetin niteliği her zaman ikinci planda kalacaktır. İkincisi ve belki daha önemlisi, sermaye sınıfı mevcut kapitalist toplumsal formasyonun egemen sınıfıdır ve bu sadece üretim ilişkileri düzleminde geçerli değildir; bu aynı zamanda egemen sınıf ile kapitalist devletin tüm ilişki biçimlerini de kapsar. Bazı tarihsel kesitlerde egemen sınıfın aleyhine teşebbüsler (örneğin kamulaştırmalara gidilmesi veya sendikalaşmanın devlet eliyle kolaylaştırılması gibi) olmadıkça, egemen sınıf-iktidar-devlet ilişkileri hep birinci gücün talepleri doğrultusunda şekilleniyordur. Sermayeyi doğrudan ilgilendiren yasal düzenlemeler bile genellikle sermayenin ön onayı alınmadan parlamentoya sunulmaz. Gözden kaçan noktalar da zaten genellikle Meclis aşamasında önergelerle düzeltilir!

AKP rejimi, uzun süredir yıpranmış bulunan ve son olarak 2001 kriziyle büyük yara alan geleneksel merkez sağ-sol partilerin 2002 seçimlerinde nihai çöküşleri üzerine iktidara gelmişti. Ama aslında asıl çöken, 1980 sonrasında dış ve iç sermaye çevrelerinin ortak dayatmalarıyla benimsenen dışa bağımlı neoliberal birikim rejiminin ta kendisiydi. Fakat bu çöküşün dış ve iç egemen güçlerce hazmedilmesi mümkün değildi. 2001 yılında AKP'nin kurulması ve iktidara hazırlanması aslında bir at değiştirmeden fazlası olacaktır. Sistemin yönetici siyasi sınıfının yedeklenmesi sağlanırken, 12 Eylül rejiminin başlattığı dincileştirme programının artık daha yüksek dozlarla sürdürülmesi üzerinde de mutabık kalınacaktır. Sermayenin sınırsız tahakkümünün ve dışa bağımlılık ilişkilerinin sürdürülmesi bakımından artık başka seçenek kalmamıştır.

Şimdi AKP rejiminin uzun iktidarının iç ve dış politikada bazı aşırılıklara savrulması, eğitimin dincileştirilmesinin sermayenin nitelikli işgücü talebini aksatmaya başlaması, hukuk ve mülkiyet güvenliği üzerinde sermayenin bazı kaygılarının oluşmaya başlaması, girişim ve işletme özgürlüğünü tehdit edebilecek Sanayi İcra Komitesi (Bkz. geçen haftaki yazımız) türü belirsizlik etkenlerinin ortaya çıkması, tek adam rejiminin sermaye-iktidar arası ilişkilerdeki çoklu kanalları teke indirmesi sermaye açısından yeni sorun alanları olarak görülmektedir artık. Sermayeye sunulan tüm olanaklara rağmen iktidarın değişmesi talepleri -belki beşli çete gibiler hariç- sermaye katında da epeydir alıcı bulmaktadır.

Şimdi bu yeni duruma bakan bazı liberal aydın çevreleri, bazı medya kuruluşları, sermayenin de daha "demokratik bir Cumhuriyet" peşinde olduğuna dair bir kafa karışıklığını bilmeden veya bilerek beslemektedirler. Cumhuriyetçi kesimlerin okuduğu yazılı basından Sözcü ve Cumhuriyet gibi gazeteler veya (kısa süre öncesine kadar) Fox TV gibi görsel medya da bu kafa karışıklığını canlı tutan mecralar olarak işlev görebiliyorlar. AKP rejiminin başından beri sanki sermayeden bağımsız hareket ettiği algısı dahi bazen bu metinlerden süzûlebilmektedir. Oysa sermaye kesiminin, AKP dönemindeki bazı aşırılıkların törpülenmesi, mümkünse Erdoğansız bir AKP rejiminin (örneğin olabilseydi bir Babacan formülünün) geçerli kılınmasından öte ufku yoktur. Millet ittifakının örtük olarak desteklenmesi de bu çerçeveye oturmaktadır.

Sermayenin kendisi de boş durmamakta, kâh çevre dostu, kâh Batı/AB dostu etkinliklere destek vererek orta sınıflar üzerinde kendisi hakkında olumlu imgeler oluşturmaya çaba sarfetmektedir. Bu arada en azından büyük sermaye çevrelerinin özel yaşam biçimleri açısından bakıldığında, sokağı, otoyolları veya denizi çöplüğe çevirmekten muhtemelen özenle kaçındıkları (iki gün önce Didim -Ankara yolculuğu yaparken, yol kenarlarındaki hendeklerin arabalardan atılan şişeler ve diğer çöplerle tıka basa dolu olduğunu acıyla gözlemledim), bu bakımdan bazı aydın kesimleri üzerinde "özdeşlik" duygusu yaratmayı becerdikleri de söylenebilir. Buna karşılık, sanayinin ve enerji santrallerinin en büyük kirlilik etkeni olması, Dilovası gibi yerleşimlerin ve orada yaşayanların tamamen sermayenin çıkarları doğrultusunda gözden çıkarılması (bunu teşhir eden bir rapor hazırlayan bir bilim insanının başına çorap örülmesi), sermayenin gerçek yüzünü yansıtmaktadır. Ama bunun dahi görünmez kılınması için sermaye-medya-iktidar seferberliği her daim yürürlüktedir.

Sonuç olarak, 1971, 1980 askeri darbelerinin şakşakçısı, 1970'lerin sonunda birazcık kamucu olmaya çalışan bir iktidar yerine sağ bir iktidar eliyle 24 Ocak Kararlarının geçirilmesinin kışkırtıcısı, 2002'de siyasal İslamcı rejime geçişin kolaylaştırıcısı, Batılı dış güçlerin güdümünün yılmaz savunucusu bir sermaye kesiminden liberallerin pek sevdiği bir "demokratik Cumhuriyet" sevdalısı sınıf yaratmak, artık naiflikle tanımlanamayacak bilinçli bir çarpıtmadır.

Dolayısıyla, "sermayenin Cumhuriyetinden emeğin Cumhuriyetine" başlığı, özlü bir şiardır. Bunun içeriğini doldurmak da artık Yeni bir Cumhuriyet'e ve onun devrimci niteliğine inananlara düşecektir.

